

Gáspár Máttyás:

Csiperózsika, ébredj! – avagy új kihívások előtt a közösségi hozzáférés

Hivatkozás/reference:

Gáspár Máttyás, „Csiperózsika, ébredj! – avagy új kihívások előtt a közösségi hozzáférés”, *Információs Társadalom, XVI. évf. (2016) 3. szám, 113-133. old.*

<http://dx.doi.org/10.22503/infvars.XVI.2016.3.5>

Információs Társadalom

Tematikus szám az okos városokról

Z. Karvalics László
Okos városok: a dekonstrukcióról a hiperkonstrukcióig

Gere László – Czifják Réhel
Érősítik-e a társadalmi kirekesztést a smart cityk?

Rab Judit – Szemerey Samu
Az Okos Város Fejlesztési Modellről

2016. XVI. évfolyam 3. szám

A folyóiratban közzétett művek a *Creative Commons Nevezd meg! - Ne add el! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi Licenc* feltételeinek megfelelően használhatók.

A cikk egy sajátosan magyar közösségi hozzáférési rendszer – a teleházak – fejlődésének hullámmozgása – egy korai időszakban rendkívül jelentős hazai és nemzetközi kihatású – magyarországi történetét és akkori sikerének „titkát” dolgozza fel. Bemutatja az egyszer már elszalasztott, vagy kevésbé kategorikusan az eddig kellően ki nem használt esélyt. Állítása – amit bizonyítani igyekszik – az, hogy a digitális transzformációban ennek az intézményrendszernek újra feladata van, de a tét sokkal nagyobb. Alapkérdése, hogy vajon visszatérhet-e egy régi-új kerékvágásba a máig élő helyi társadalomba és gazdaságba ágyazott intézményrendszer, s ha igen, akkor milyen szerepben, s mitől függ az, hogy ez megtörténhessen. Az egyik legfontosabb garancia a teleházak közösségi jellege, ami összhangban áll a modern társadalom és gazdaság közösségi önszerveződési trendjével, ami a digitális jövő befogadási képességének is egyik meghatározó tényezője. A teleházak és hálózatuk újjászületésének jelei jól látszanak és egyértelműek, országos mozgalom és program alapjai lehetnek, aminek kibontakozó keretei új esélyt adnak, immár a digitális transzformáció legszélesebb körű megvalósításának hatékony támogatására.

Kulcsszavak: teleházak, digitális transzformáció, hálózat, befogadás, közösségek

Sleeping Beauty, wake up!

The article gives an overview of the history and the “secret” of the success of a specific Hungarian community access model, the network of telecottages, which had a variable development path including an early stage which has produced a remarkable impact both on the domestic and the international scenes. It presents the opportunity missed or to be less categorical, the opportunity which has not been properly used so far. The assertion which the article aims to prove is that digital transformation creates a new role for this institution, but this time around the stakes are higher. It examines whether this institution - which is embedded in the local society and economy - can return to business as usual and if so what role it should take and what factors are needed to enable this. A key guarantee for its ability to make this transformation is the community nature of the telecottage system, which fits in well with the trend of self-organisation that characterises modern societies and economies, and which in turn is also a decisive factor in being able to come to grips with the digital future. There are clear signs of a renaissance for the telecottage institution and its network, which bode well for becoming the basis of a countrywide movement and programme. The evolving framework of this programme provides a new opportunity for this model to play an effective part in supporting the digital transformation in the widest possible sense.

Keywords: telecottages, digital transformation, network, inclusion, communities

---

Gáspár Mátyás

Csipkerózsika ébredj! – avagy új kihívások előtt a közösségi hozzáférés

Az „összeesküvés”

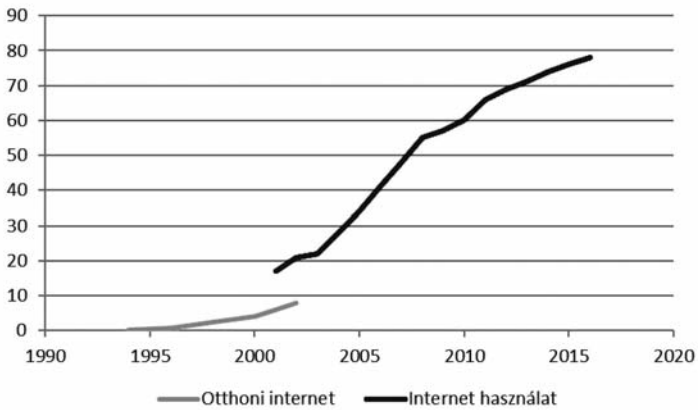
Nemrég egy konferencia alkalmával (az eseményről később még lesz szó) összeült a hazai „ősteleházások” egy csoportja, és úgy döntött, ad még egy esélyt Magyarországnak, hogy újra felfedezze a közösségi hozzáférésben rejlő, egykor – mintegy 20 éve – már birtokolt, s „sikeresen” elvesztegetett lehetőséget. Számukra ez már „csak” lelkiismereti kérdés, mert a digitális jövő befogadásában a valamikor világhírű magyar teleház mozgalomnak – úgy tűnik – semmi mással nem pótolható küldetése lenne. Az első lépés – még ezt az „összeesküvést” megelőzően – a korhoz illően a Teleházország 2.0 Facebook oldal elindítása volt, mintegy „előjátékként”, hogy a gyökerek teljesen egyértelműek legyenek.

„Városi – nem ért hozzá!”

Amikor a magyar teleház mozgalom 1994-ben elindult¹ (érdekesség: közel ezzel egy időben kapcsolódott fel a washingtoni Fehér Ház és az ENSZ is az internetre), még nem mérték a lakossági internethasználatot, csak az előfizetések számát, de azt sem igen, mert az internet Magyarországon 1995-ben vált valójában kereskedelmi terméké (Bakonyi 2000). Akkor az egész országban 9 ezer számítógép kapcsolódott az internetre, számuk a következő néhány évben megduplázódott. A háztartásokban (1. ábra) ebben az időszakban néhány %-ot jelentett. Ezért fordulhatott elő, hogy a vidéki kistelepülési teleházak városi látogatói gyakran falun láttak először internetet. Ezt a jelenséget írta le egy akkor ismert teleházas mondás az ott nyaraló és a gép előtt „bénázó” gyerekekre: „*Városi – nem ért hozzá!*”

A grafikon adatai alapján érthetővé válik, miért támogatta Straub Elek a MATÁV akkori vezérigazgatója 1995-ben nagyvonalúan a teleházakat ingyenes, minden korlátozás nélküli közösségi internethasználattal. Érthető, hogy többnyire – eleinte – ingyenesen adták tovább ezt a lehetőséget a felhasználóknak. Majd ahogyan az egyre nagyobb értékűvé vált, s a teleházak fenntarthatósága azt megkövetelte, egy nagyon kedvezményes áron használhatták a közösség internetet. Ebben az időszakban a magyar vidék, a hátrányos helyzetű települések – közöttük a „csúcson” 50 roma teleházzal – különleges dolgot alkottak. A világ a csodájára járt.

¹ Itt érhető el a szerző videó beszámolója erről a történetről:
<https://www.youtube.com/watch?v=zleNjZ0vYJE>

1. ábra: Az internet használat alakulása Magyarországon (%)²

„Hungarikum” – a közösségi hozzáférés magyar megoldása

Az ezredfordulón – akkor már több mint fél évtizedes közösségi hozzáférési múlttal a háta mögött – Magyarország népességarányosan „teleház nagyhatalom” volt. Közel 600 településen (1. táblázat) – főleg kisebbeken – jellemzően helyi társadalmi kontroll mellett, általában civil szervezetek irányításával működtek ezek az intelligens közösségi végpontok, egyedüli hálózatként abban az időben.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Teleházak	2	2	5	20	80	150	200	400	600	800
Telekunyhók					20	50	100	300	600	1200

1. táblázat: A magyarországi teleházak és telekunyhók száma (tények 1999-ig és prognózis 2003-ig³)

Főbb jellemzőik így foglalhatók össze:

- **INTÉZMÉNYPÓTLÁS** – A kistelepülések hiányzó hivatali, szociális, foglalkoztatási, kulturális, oktatási és egyéb intézményeinek és szolgáltatásainak biztosítása, közvetítése, kiszolgálása (például falugondok, falugazdász) informatikai támogatással.

² Kezdetben nem a használatot, hanem az internet előfizetések számát mérték, ezért látjuk a grafikonon a kétféle adatot, amelyek döntően a TÁRKI és a KSH adatközléseinek alapulnak, egyes helyeken extrapolációval korrigálva az inkonzisztenciákat, aminek nincs jelentősége a mondanivalónk szempontjából. Az előfizetés és a használat %-ai között a kezdeti időszakban 1:3 arányt érzékelhetünk.

³ Az adatok forrása: Széchenyi Terv Információs Társadalom és Gazdaságfejlesztési Program, 2001. 3.2. fejezet,

<http://itf.njszt.hu/23r4r23r/uploads/2013/10/Sz%C3%A9chenyi-Terv-Inform%C3%A1ci%C3%B3s-t%C3%A1rsadalom-%C3%A9s-gazdas%C3%A1gfejleszt%C3%A9si-program.pdf>, az eredeti forrás: „Átjáró”, Nemzeti Teleház Stratégia és Program 2000-2006. (2000) A nemzeti teleház stratégiák elérhetősége: <https://trello.com/c/W9orOdzr/66-nemzeti-telehaz-strategiak-1998-2000>

- **ÁGAZATKÖZISÉG** – A teleházakat egyik ágazat sem mondhatta magáénak, de mindegyik igénybe vehette a szolgáltatásait, közfeladatok átvállalásával, s így 8-10 minisztériummal is kapcsolatban álltak.
- **SZEKTORKÖZISÉG** – Magán üzemeltető, civil szervezeti tulajdonos és a működésnek helyt adó közintézmény (ahol volt ilyen), megfelelő szerződéses konstrukcióval jól kiegészítette egymást és segítette elő a fenntarthatóság biztosítását.
- **HÁLÓZATI KÖZÖSSÉG** – A teleházak és működtetőik hálózatba szerveződtek, szövetséget alkottak, közösen léptek fel, megosztották tudásukat, képezték és kiszolgálták egymást, így minimalizálták a fejlesztési kockázatot és értékesebbé tették szolgáltatásaikat piaci szempontból.
- **MODERNITÁS** – A számítógép és az internet, még néhány eszköz (például másoló, telefax, szemléltetéstechnika) a közigazgatási, közösségi és gazdasági innováció részévé vált⁴, így kiterjedt fejlesztési program lehetőségek nyíltak meg a számára, ahogyan a technológiák fejlődtek (például online szolgáltatások!).
- **ESÉLYEGYENLŐSÉG** – Különös figyelmet fordítottak (ez van a mai napig is) a teleházak a digitális és általános szolidaritásra, arra, hogy a valamely szempontból hátrányos helyzetűek (főleg az idősek, gyermekesek, munkanélküliek, szegények) is élni tudjanak az új lehetőségekkel.
- **ÁTLÁTHATÓSÁG** – Ez jellemezte a mozgalom működését, kiemelkedően a pályázati források elosztásánál⁵, ami legendásan elismert és megbecsült volt civil, kormányzati és üzleti körökben egyaránt.
- **DEMOKRATIZMUS** – A teleház mozgalom magánszemélyek és civil szervezetek egyesületeként működött – amíg forrásai engedték – kiterjedt hagyományos és elektronikus tájékoztatással, rendszeres képzésekkel, szakmai programokkal és élénk közösségi élet keretei között.
- **TUDOMÁNYOSSÁG** – A működést komoly tudományos figyelem és tevékenység kísérte (szakmai tanulmányok, egyetemi szakdolgozatok és doktori disszertációk,⁶ kutatási⁷ és oktatási programok⁸, szakmai konferenciák), amely folyóiratcikkek, szakkönyvek, kutatási jelentések sokaságában testesültek meg, magyarul és idegen nyelveken egyaránt. A teleház mozgalom olyan tekintélyes kutatóközpontokkal működött együtt, mint a BME Információs Társadalom- és Trendkutató Központja (ITTK).⁹

⁴ Ez bizonyos ponton saját szempontból kontra produktív is volt, mert számos „találmányunk” konkurens programok részévé vált, amint erről később még szó lesz a tanulmányban.

⁵ A mozgalom legjobb éveiben mintegy 4 milliárd Ft nagyságrendű forrást használt a teleházak szövetségén keresztül fel teljesen átlátható pályázati rendszerben, ahol a pályázatértékelők független pontozásának eredményeinél 1/3-os és ennél magasabb eltérés esetén egy harmadik független értékelő is bevonásra került. A támogatásokat a szövetségi rangsor alapján a mindenkori pályázat kiírók döntéshozó testülete ítélte oda a pályázati eljárás szabályszerűségi kontrollja után.

⁶ Például Hohl Ferenc: A teleházak vidékfejlesztési szerepe, hatás- és hatékonyságvizsgálatcímű munkája https://szie.hu/file/tti/archivum/Hohl_Ferenc_tezis.pdf

⁷ Például a TÁRKI 2001-es kutatása, A közösségi hozzáférés változása, ingyenes hozzáférési helyek címmel, <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a083>

⁸ Például BME, Információs Politika – Információs Stratégia, <http://www.artefaktum.hu/ipis.htm>

⁹ Az ITTK gondozta a teleház mozgalom 2000-2006 évekre szóló stratégiájának szakmai szövegezését (lásd erről bővebben a továbbiakban).

- **INNOVATIVITÁS** – Legalább négy – máig ható – lényegi innováció indult ki a magyar teleház mozgalomból: az ügysegédi szolgáltatás, a közháló társadalmi koncepciója, az IT-mentorálás (információs társadalom mentor) mint OKJ-s szakma¹⁰ és szolgáltatási rendszer, s természetesen a közösségi hozzáférési és intelligens végponti hálózat társadalmi, közigazgatási, digitális transzformációs jelentősége, az egyetemes távközlési és/vagy postai szolgáltatás¹¹ szerves részeként.¹²
- **KULTÚRATEREMTÉS** – A teleházak egy új demokratikus, modern társadalmi kultúra kisugárzásával, annak hordozóiként¹³ gyakoroltak hatást közvetlen környezetükre, közösségükre és különböző mechanizmusokon keresztül az egész társadalomra, aminek nyomait a szakirodalom és a társadalmi, szakmai emlékezet őrzi a jelenben is.
- **NEMZETKÖZISÉG** – A magyar teleház mozgalom széles körű együttműködés-terei között¹⁴ kiinduló pontja, modellje volt nemzetközi fejlesztéseknek (például az akkor még Jugoszláviában¹⁵ és Erdélyben), szervezetfejlesztéseknek (például az eu-

¹⁰ Az OECD a nemzetközi jó gyakorlatok között szerepelteti:

https://books.google.hu/books?id=zDsQBAAQBAJ&pg=PA70&clpg=PA70&dq=hungary+public+internet+access+point+OECD&source=bl&ots=MInGH_G2KM&sig=Va-LQklb5TNgOfXQgY-xuei5Ozmo&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwju49yUoN3RAhWBnBoKHYYkAw0Q6AEIJzAC#v=onepage&q=hungary%20public%20internet%20access%20point%20OECD&f=false

¹¹ A korai teleposta-házak megújult formában jelentek meg a Posta Agóra programban, lásd: <https://posta.hu/eu-projektek/agora>

¹² A teleház mozgalom által felvetett „közösségi hozzáférés mint az egyetemes távközlési szolgáltatás része” nyitott kérdés a mai napig. A kérdés felvetését 2002-ben (Hogyan ugorjuk át a digitális szakadékokat? <http://index.hu/velemenylolvir/gaspar1014/>) említi dr. Verebics János is Az internet-szolgáltatók hírközlési jogi jogállásának újraszabályozásához c. munkájában (Verebics n.é.: 15) <http://www.iszt.hu/iszt/docs/tanulm-vereb-hkt.pdf> (15. old.). A világ ismeri ezt a megoldást. A Universal Service Fund (egyetemes szolgáltatás alap) ennek finanszírozási megoldását célozza meg, amely számos országban megtalálható, ahogy az az ITU (Nemzetköz Távközlési Unió) 2013-ban készített tanulmányából kiderül. Ekkor 27 országban működött ilyen rendszer, amely a közösségi hozzáférést is tartalmazta, támogatta az egyetemes távközlési szolgáltatás részeként (ITU 2013: 3), a hozzánk közelebbi országokként: Bulgáriában és Romániában. A teleház mozgalom nyomán felvetődött a postai szolgáltatások fejlesztésében is (teleposta-házak), hogy legyen-e a közösségi hozzáférés annak része. Létezik ilyen: Európában Belorussziában, Magyarországon, Lengyelországban, Oroszországban és Ukrajnában van ilyen gyakorlat egy 2015-ös nemzetközi elemzés szerint (UPU 2015). Már az Európa Parlament és Tanács 2002/22/EK Egyetemes szolgáltatási irányelve is számol azzal, hogy a nyilvános internet is annak részévé válhat, amikor megköveteli az interneten elérhető szolgáltatásokhoz való általános hozzáférést.

¹³ Az egyik kutatás empirikusan vizsgálta a teleházak sajátos szervezeti kultúráját, aminek eredményeiről az egyik teleházas szakkönyv részletesen is beszámol Gáspár (2004). A könyv anyagát angol fordításban, nemzetközi teleház menedzsment tankönyvként terjesztette a UNDP:

<http://europeandcis.undp.org/home/show/1EAEB3D3-F203-1EE9-BD0C279330992AC8>

¹⁴ A mozgalom képviselői eljutottak Európa számos országán túl Amerikába, Afrikába, Indiába, Ázsia más országaiba (például Malajziába) együttműködtek az USDOL, USAID fejlesztési programjaival, Bill Gates Unlimited Potential Alapítvánnyal, bekapcsolódtak a Microsoft által kezdeményezett Telecentre.org világszervezet létrehozásába, kapcsolatba kerültek a szegénység ellen küzdő Base of the Pyramid (BOP) mozgalommal. Külföldi vendégek rendszeresen látogattak bennünket szakmai programok keretében a világ minden tájáról.

¹⁵ Erről részletesebben lásd: http://demnet.hu/images/stories/B_kiadvanyok/2.11_jugotel/Telecottages_in_Yugoslavia.pdf

rópai és világszövetség létrehozásának), képzési programoknak (például Teleház Akadémia szervezése).

- **STRATÉGIAALKOTÁS** – A Magyar Teleház Szövetség 2000-ben „Átjáró” címen Nemzeti Teleház Stratégiát¹⁶ adott az országnak, amelyhez nem kisebb személyiség, mint Douglas Schuler – a közösségi informatika és hálózatok klasszikusa – küldött előszót. A stratégia fő céljai és fejlesztési irányai – a közösségi hozzáférési hálózat fejlesztése – a Széchenyi Terv (2000)¹⁷, a Nemzeti Fejlesztési Terv (2002)¹⁸, valamint a szintén abban az időszakban készült Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS) részévé vált.¹⁹

Mindezek együtt, szoros összefüggésben alkotják a közösségi hozzáférés rendszerének és hálózatának „magyar modelljét”, amely – hatalmas potenciálja ellenére – bár „tanítómesterként” kilépett a nemzetközi porondra, mégsem tette Magyarországot tartósan – aktuális terminológia szerint: fenntartható módon – teleház világhatalommá. Kétségtelenül felismert lehetőségei az ország számára kihasználatlanok maradtak. Miért? A következőkben ennek járunk utána.

Kitüntetés a kudarcért?

A 2000-es évek elején két kitüntetéssel jelezte a kormányzat a teleház mozgalom elismerését és szerepét az információs társadalom fejlődésében, az esélyegyenlőségen alapuló e-befogadás előmozdításában. A Széchenyi Terv „kemény passzusai” azonban 2002-től fokozatosan felhígultak. A helyi társadalmi és gazdasági beágyazódású közösségi hozzáférés helyét – a vonatkozó EU-s irányelv teljes szakmai félreértése, leszűkítése vagy félreértelmezése nyomán²⁰ – a nyilvános internetelési pont (PIAP – public internet access point) vette át (2. ábra).²¹

¹⁶ Ezt megelőzően a Magyar Teleház Szövetségnek 1994-2000 évekre szóló Nemzeti Teleház Programja volt. Lásd: <http://interm.gtk.gau.hu/miau/11/telehaz.doc>.

¹⁷ Széchenyi Terv - Információs társadalom- és gazdaságfejlesztési program, 2000., 3.2 Az ellátottság és hozzáférés javítását célzó alprogram.

<http://itf.njszt.hu/23r4r23r/uploads/2013/10/Sz%C3%A9chenyi-Terv-Infom%C3%A1ci%C3%B3s-t%C3%A1rsadalom-%C3%A9s-gazdas%C3%A1gfejleszt%C3%A9si-program.pdf>

¹⁸ <http://www.nimfea.hu/programjaink/nft10.htm>

¹⁹ Lényegében itt érhető tetten a töréspont, amikor a teleházak már csak mellékesen (alternatívaként) jelennek meg, helyüket formálisan – a PIAP koncepció szerint – átveszik az eMagyarország pontok. Áruklódó jel, hogy az IT-mentorálás – a teleházak alapfunkciója – ekkor még fontos és nincs leegyszerűsítve e-Tanácsadásra. A korabeli stratégia dokumentum, a Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS) itt érhető el:

<http://www.etudasportal.gov.hu/download/attachments/5734444/MITS.pdf>

²⁰ Egy átfogó leírás és értelmezés a PIAP-okról:

http://www.etsi.org/deliver/etsi_ts/102500_102599/102577/01.01.01_60/ts_102577v010101p.pdf

A világ, amint látjuk – a szűk felfogással szemben – a PIAP-ot a teleházakhoz hasonló intézményként értelmezi, egy további információért erről lásd Arifoglu, Afacan és Er (2013)

²¹ Az alapindikátor az EU-ban 1000 lakosra jutó PIAP-ok száma, míg az ITU (International Telecommunication Union) a közösségi internet-hozzáférést is (community access, Public Internet Access Centers) külön is méri:

<i>Nyilvános hozzáférés (PIAP)</i>	<i>Közösségi hozzáférés (Teleház)</i>
<ul style="list-style-type: none"> o Nem minden nyilvános hozzáférés közösségi o Elsődlegesen üzleti célok és értékek, érdekek vezérlik a szolgáltatásgazdát o Az üzemeltető a helyi közösségtől nem függő szervezet, társadalmi beágyazottsága nincs o Döntően az eszközöket és a szolgáltatásokat már ismétlődően célozza meg o Már meglévő igények kielégítésére összpontosít o Nincsenek kiegészítő, „rásegítő” szolgáltatások o Alapértelmezésben nincs szociális, szolidaritási küldetése o Magán (üzleti) szintér, az üzlet közvetlen igényei szerint kialakítva 	<ul style="list-style-type: none"> o Minden közösségi hozzáférés nyilvános is egyben o Elsődlegesen közösségi célok és értékek, érdekek vezérlik a szolgáltatásgazdát o A helyi közösségtől függő, társadalmilag beágyazott szervezet működteti és/vagy felügyeli o Az eszközöket és a szolgáltatásokat még nem használókat is bevonja, megtanítja, segíti o Az igények felkeltésére, orientálására is összpontosít o Kiegészítő, „rásegítő” szolgáltatásokat is nyújtanak o Alapértelmezés szerint szociális és szolidaritási küldetése o Közösségi szintér, ezen általánosabb szükségletekre is tekintettel kialakítva

2. ábra: A nyilvános és a közösségi hozzáférés általános összevetése (Gáspár 2004: 66)

A gyors teljesítési kényszerben, igyekezetben az akkorra már világszínvonalú, „vérbő” innovatív intézményrendszerre fejlődött teleház hálózat egy szinte állandó, gyakran ismételt felsorolás (internet kávéházak, eMagyarország pontok, teleházak, ...) „futottak még” kategóriájú elemévé vált. A „leértékeléssel” egyidejűleg a „győzelmi híradásokként” megjelenő kiadványok, prezentációk és jelentések PIAP-térképein²² egyre szaporodtak a pontok, mutatva országnak és világnak, hogy mennyire jók vagyunk az e-befogadásban még a legkiesőbb vidékek utolsó kilométerein (last mile), sőt a határon túli magyarság kiszolgálásában is (eMagyar pontok). A differenciáltabb helyzet azonban az, hogy a teleházakat – azok hálózati és mozgalmi, társadalmi, gazdasági, közigazgatási szerepét – háttérbe szorító, különböző neveken szaporodó új e-pontok (a legtágabb értelemben: nyilvános e-kapuk) sajnos a mai napig messze meg sem közelítik a klasszikus közösségi hozzáférési helyek funkcionalitását.

A „töréspont” tehát 2002, amikortól a teleház mozgalom hálózati működése fokozatosan visszaszorult (elmaradtak az egyes ágazatokat segítő országos programjai). Nagy részben „átkeresztelték” magukat az aktuálisan kurrens irányzatoknak (eMagyarország pontok, integrált közösségi szolgáltató terek) megfelelően, de megőrizve „teleházas lelkület” és kihasználva korábban megszerzett sokoldalú szolgáltatási tapasztalataikat és túlélési képességeiket. Az akkorra kidolgozott és beindult párhuzamosan az IT-mentor hagyományos és

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6967/359240PAPER0In101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf?sequence=1> Az eEurpoe akcióprogram 2002-ben, célmeghatározásában megkülönbözteti a nyilvános és közösségi internet hozzáférést („set up public Internet access points in public spaces and establish tele-centres in all communities, providing access to training and e-work facilities”) és a PIAP-ot nem egyszerű technikai hozzáférésként értelmezi, lásd erről:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l24226a&from=HU>

²² Például <https://www.oecd.org/sti/broadband/33864936.pdf> e-Government Studies, OECD, 2007. <https://books.google.hu/books?id=RD25SJRcF8kC&pg=PA76&dq=hungary+public+internet+access+point+OECD&source=bl&ots=wHZIG5MjIS&sig=zKXkns3f2Z3H1H4X307osSSc8l8&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEWju49yUoN3RAhWBnBoKHYyAw0Q6AEIGzAA#v=onepage&q=hungary%20public%20internet%20access%20point%20OECD&f=false>

e-learning rendszerű OKJ-s *szakmai képzés 2 éves* képzési rendszerét felváltotta (nem kiegészítette!) az eTanácsadó felkészítés *2 hetes tanfolyama*. A valamikor virágzó és a nemzetközi szinten is élenjáró, számos területen sikeres magyar közösségi hozzáférési rendszer szerves fejlődésének, a helyi gazdaság és egyes közszolgáltatási ágazatokon belüli intézményesülésének elmaradása hatalmas veszteség.

Ezt akkor érezzük igazán, ha a beindult hálózati szolgáltatási programok sorát – csak hozzátétőlegesen – végigtekintjük és felvetjük a kérdést, *hol tartanánk ma, ha töretlenül haladtunk volna az infokommunikációs technológiák tekintetében ellátatlan vagy kevésbé kiszolgált térségekben és célközönségek számára az*

- e-ügyintézés,
- távtanácsadás,
- távoktatás,
- felnőttképzés,
- könyvtárak,
- idősgondozás,
- falugondnokság,
- szegényügy,
- romaügy,
- egészségügy,
- foglalkoztatás,
- vállalkozások,
- mezőgazdaság,
- kisposták,
- kereskedelem,
- közösségfejlesztés,
- településfejlesztés,
- településüzemeltetés

kiszolgálásában, technológiai, hálózati támogatásában. A máig is működő mintegy 200 teleház ezeken a területeken – eltérő súllyal természetesen – jelen van, helyi viszonylatban jelentős sikereket ér el. Jogos a kérdés, hogy valóban képesek lettek volna-e a teleházak intelligens végponti szolgáltatóként, közvetítőként mindezekben a területeken pótolni, kiegészíteni a kistelepülésre el nem jutó intézményrendszereket? Van erre bármilyen bizonyíték? Nos, érdemes lenne módszeresen felkutatni az ilyen tartalmú jó gyakorlatokat. Egy rendkívül szemléletes példa jelzi, hogy van keresnivaló (lásd a keretes írást²³).

²³ Forrása (a személyes emlékeken és kapcsolatokon túl!)

<http://adhat.hu/content/telekunyh%C3%B3b%C3%B3l-teleh%C3%A1z>

A szekér visszazökken a kerékvágásba?

2010-ben az Új Széchenyi Terv hivatalosan visszahozta a klasszikus közösségi hozzáférést és ezen belül teleházakat is a kormányzati látótérbe.²⁴ Célul tűzte ki „a közösségi terek működtetésével, a már létező eMagyarország Pontok, posták, IKSZT-k²⁵, teleházak harmonizálását” a digitális fejlődés érdekében. S ezúttal már nem csak a hozzáférést biztosítandó, hanem a digitális technológia szervesülésének elősegítését különböző területeken. „A közösségi terek:

- biztosítani fogják a teljes körű e-ügyintéztést (felkészüléssel, képzéssel, valamint „ügysegéd” jelenlétével);
- keretet adnak az e-egészségügy, e-oktatás és új szolgáltatásokhoz kapcsolódó lakossági bemutatókhoz, képzésekhez;
- a magyar történelmi és kultúrkincsek digitalizálásának és mindenki számára elérési helyszínéivé válnak;
- fentiekkel összhangban támogatják a humánhálózat fejlesztését, valamint az e-kereskedelmet;
- színterei lesznek a közösségi versenyeknek, pályázatoknak, helyi KKV-k bemutató és gazdaságfejlesztő programjainak, innovációs ötletek megjelenítésének stb.”

Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014-2020-as fejlesztési időszakra²⁶ e kérdésben mindössze, de szakszerűen „a közösségi hozzáférés erősítését” tartalmazza. Megtaláljuk a dokumentumban a tartalmi kiegészítést is: a közösségi hozzáférés felhasználása a „digitális növekedés” érdekében a „jó minőségű és átjárható magáncélú és közösségi információs és kommunikációs szolgáltatások serkentésére és a polgárok, többek között a lakosság kiszolgáltató helyzetben lévő csoportjai, a vállalkozások és a közigazgatási szervek által történő használat növelésére, beleértve a határon átnyúló kezdeményezéseket.”

De vissza lehet-e térni a régi kerékvágásba 10 éves igencsak „lenyugtatózott” működés után, amelyben nem volt mód a korábbiaktól eltérően a környezeti változások proaktív követésére, a közös fellépésre, a tapasztalatok és a feladatok megosztására, az innovációs kockázatok csökkentésére? Aligha. Gondoljunk bele, hogy amikor Csipkerózsika álomba merült (2002 körül) a teleházak fontos eszköze volt a telefax. Ma a fiatalok már talán nem is tudják, mi az. A mobiltelefon-használat ma szinte 100 %-os, akkor 20 % alatt volt, és az okos telefon kifejezés akkor még nem is létezett.²⁷ Akkor már talán szó volt a televíziózás digitális áttérésére, ma ez már magától értetődő. Akkor híre-hamva sem volt a köztudatban a 3D nyomtatásnak és az éppen megszülető virtuális valóság²⁸ még a mesevilág kategóriája volt. A vezeték nélküli – mobil vagy wifi – internet gondolatát tágra nyílt szemekkel ki-nevettük volna. Szóval mondjuk ki, a régi kerékvágásba már nem lehet visszatérni.

²⁴ Az alábbi idézet is ebből a forrásból származik: <http://www.parlament.hu/irom39/01498/adatok/fejzesetek/17.pdf>

²⁵ Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér

²⁶ Itt érhető el: https://www.palyazat.gov.hu/szechenyi_2020

²⁷ Bővebben erről: <http://netidok.reblog.hu/az-okostelefon-terjedese-i-nincs-ido-gondolkodni>

²⁸ Most 13 éves a Second Life (<http://secondlife.com/>), amelyet 2003-ban fejlesztettek ki: https://hu.wikipedia.org/wiki/Second_Life

A közösségi hozzáférés ma már nem azt jelenti ...

Számos kormányzati dokumentumban látjuk, hogy felismert a közösségi hozzáférés gazdasági és társadalmi jelentősége. De honnan és hogyan lehet folytatni felhasználva a teleház mozgalom gazdag hagyományát, tapasztalatait, szellemiségét? A Digitális Jólét Program²⁹ érinti a közösségi hozzáférés szerepét és jelentőségét, amikor felhív a „minden településen legalább egy középületben és legalább egy közterületen nyilvánosan elérhető ingyenes szélessávú vezeték nélküli internet-szolgáltatás (wifi-szolgáltatás)” megvalósítására. Jó irányban tett lépés, amellyel a Program egyfajta „időkapun” átlépve átveszi az Átjáró „stafétabotját”, amelynek egyik stratégiai főiránya egyszerűen így hangzik: „az ország lefedése teleházakkal és telekunyhókkal”. S a dokumentum ennél messze továbbmegy, a teleházakat – nevének egy másik jelentéséhez híven – megtölti még ma is frissen hangzó, gazdag – immár mai kifejezéssel – digitális tartalommal.

Mielőtt „átlépnénk a mába”, időzzünk egy kicsit még a történeti dimenzióban, hogy megértsük, milyen utat járt, járhat be a közösségi hozzáférés fejlődése, hogyan jut el a mai állapothoz, a mostani – nagyon nagy, de nem teljes mértékben – megváltozott igények kielégítéséhez. A világban vannak olyan helyek, ahol még a kezdeti digitális írástudás igényei a meghatározók, s olyanok is, ahol a közösségi hozzáférés már a digitális transzformáció szerves része és a változás természetes módon, lépésről lépésre haladt. Van tehát mód ennek – minden bizonnyal ránk is érvényes és tanulságos – logikáját végigkövetni. *A közösségi hozzáférés küldetésének fő irányai* az elmúlt kicsit több mint 20 évre visszatekintve a következő egymást részben átfedő, jellemző szakaszokat mutatják:

- **HOZZÁFÉRÉS** – Mindenkinnek legyen módja használni az új eszközöket, technológiákat a legkülönbözőbb körülmények között és élethelyzetekben, amikor azokra szükség lehet. Ez lényegében normál gazdasági és társadalmi körülményeket feltételezve a fizikai-technikai elérhetőséget, megfizethető eszköz és szolgáltatás rendelkezésre állását jelenti.
- **„ÍRÁSTUDÁS”** – Megismerés, a használat személyes kompetenciáinak megszerzési lehetősége, amíg és amennyiben az nem képezi még részét a mindenki számára elérhető iskolai rendszerű alapképzésnek. Magában foglal(hat)ja a rávezetést, megtanítást és az önálló használat, folyamatos továbbfejlődés képességeinek kialakulásáig szükséges segítséget, bátorítást (mentorálás) is.
- **SZOLIDARITÁS** – A hátrányos helyzetekben lévők – szegények, alulképzettek, betegek, kirekesztettek, egyéb sajátos élethelyzetben lévők számára – esélyegyenlőséget biztosító többlétszolgáltatások, egyes célcsoportok számára speciális eszközök és körülmények biztosítása nem ritkán az érintettek „már beavatott” képviselőinek közreműködésével (például vak informatikus).
- **ÉLETMINŐSÉG** – Az új technológiák életminőséget javító alkalmazása, problémák megoldása adott élethelyzetekben (például tanulás, vállalkozás, alkotás, társaság, tehetséggondozás, biztonság) túllépve az új lehetőségek megismerésén, a használat pusztá képességén. A használat beépül az érintettek életébe, annak természetes részévé, kulturálisan beágyazódó elemévé válik.

²⁹ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=193374.317300

- VERSENYELŐNY – Az élet legkülönbözőbb színterein, ahol a verseny jelen van az érvényesülés elősegítése oly módon, hogy az érintettek messzebbre látnak, előbbre járnak, a lehetőségeket jobban ki tudják használni, olyan képességekre is szert tesznek, amelyek meghaladják az átlagemberek látókörét, igényeit és lehetőségeit, mindezt természetesen nem diszkriminatív módon, hanem nagyobb ráfordítással, erőfeszítésekkel érve el.
- TRANSZFORMÁCIÓ – Beilleszkedés a digitális jövő viszonyrendszerébe az élet minden területén egyénileg, szervezetenként és közösségi szinten egyaránt. Annak a képességnek az általános elterjesztése, erősítése, hogy a hagyományos megoldásoktól elszakadva képesek legyünk a legkisebb ráfordításokkal és kockázatokkal a lehető leghatékonyabban áttérni az új technológiákra, amikor erre szükség van és lehetőség nyílik.

Ezek a küldetés irányok nem korlátozódnak az információs társadalom korai időszakra jellemzően a számítógép és az internethasználatra, hanem igazak a digitális transzformáció mostani időszakának technológiáira is, kezdve az okos telefonoktól a 3D nyomtatón, drónokon robotikán, a dolgok internetén (automatizálás) és sok egyében át a virtuális valóságig.³⁰ A közösségi hozzáférésnek a jelen helyzetben – helytől, adott körülményektől függően – tendenciájában a hozzáféréstől a transzformációig haladó logikai folyamatban az előzőtől az utóbbi felé kell haladnia. Ez nem az egyes szakaszok teljes elhagyását vagy átugrását jelenti, hanem egy olyan „fókuszmix”-et, amelyben mindegyik jelen lehet valamilyen mértékben, de a súlyok perspektivikusan e logika mentén tolnak el.

Okosság vagy intelligencia?

A közösségi hozzáférés mint a digitális transzformáció kihívására adandó egyfajta „társas válasz” időszerűen egy sajátos értelmezési keretnek a részeként is megjelenik, abban elhelyezendő. Az alábbi két értelmezés se nem teljesen kristálytisza, se nem általánosan elfogadott. De ahogy telik-múlik az idő, egyre inkább kibontakozni látszik abban az irányban, amelyről itt szólnunk. A megkülönböztetés azért érdekes, mert az egyik a technológia, a másik pedig a társadalom felől látszik megközelíteni az elkerülhetetlen, mindent „felforgató” digitális átalakulást. S ennek a közösségi hozzáférés szempontjából jelentősége van.

A *smart* (okos) megközelítés azt jelenti, hogy a hagyományos termékekbe, eszközökbe, eljárásokba – új „tudásként”, képességként – beépül valamilyen digitális technológiai elem, s jellemzően, de nem kizárólagosan az internetes távkapcsolat (érzékelés, vezérlés) is szerepet kap. Az okos diagnosztikai készülékektől, órától, otthontól kezdve a drónokon, 3D nyomtatókon, az okos térképeken, önvezető autókra át az energiatakarékos világítási és fűtési rendszerekig egyéni, szervezeti és közösségi életünk szinte minden te-

³⁰ A Lechner Tudásközpont módszeresen gyűjti és publikálja az okos települések megoldásainak példatárát: <http://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/smart-city-peldatar.pdf> (A *Lechner Tudásközpont munkájáról és megközelítéséről ebben a lapszámunkban Rab Judit és Szemerey Samu írásában olvashatnak bővebben – a szerk.*)

rületén megjelenhetnek az „okosságok”. Ezért ez a kifejezés szinte kínálja magát, hogy inkább a dolgokra alkalmazzuk.

Az *intelligens* megközelítésben – ha jobban belegondolunk a jelentésbe: érzékel, megismer, észrevesz, felfog, tanul, kitalál, dönteni tud, értelmes – az a lényeg, hogy alkalmazkodunk a helyzethez, a változásokhoz. A kifejezést alkalmazzák ugyanazokra a dolgokra és jelenségekre, mint amelyeket az „okos” esetében felsoroltunk, de jobban illik olyan rendszerekre, amelyeknek az ember is része: szervezet, intézmény, közösség, település (város, falu), társadalom vagy akár az állam maga. Miután a megközelítésnek része az értelem, az intuíció is, ezért vagyunk hajlamosak inkább a digitális transzformációt emberi, közösségi, társadalmi oldalról megközelítve inkább ezt a kifejezést használni.

Nem vállalva a „helyes vagy helytelen” kérdésfeltevést³¹ – végképp nem annak eldöntését, mert nincs sem értelme, sem aktualitása – csupán érzékeltetjük azt, hogy miért gondoljuk helyénvalónak, ha az eszközökkel és kapcsolódó szolgáltatásokkal telepakolt technológiai központ (telecentre) ideától eltávolodva egy modernizációs célú *intelligens közösségi végpontban* való gondolkodást ajánljuk a közösségi hozzáférés új megközelítésének. A társadalom digitális transzformációjában ilyen intelligens kisközösségi végpontokra van szükség, amelyek küldetése halad a fentebb bemutatott logikai pályán, de alapvető működési módja is a közel negyed századdal ezelőtt kialakult teleházakéhoz nagyon hasonló marad.

Miért a közösségi hozzáférés?

Mint láttuk, a logikai sor elején a küldetés fő iránya a hozzáférés. Innen kapta a nevét maga az újfajta társadalmi intézmény. Ez az alapfunkciója meg is marad, hiszen e nélkül bármilyen más képessége értelmetlen lenne. De már nem ez a legfontosabb, akkor sem, ha a szervezetfajta legáltalánosabb nevét tiszteletből meg is őrizzük. A benne lévő eszközökhöz, technológiákhoz és szolgáltatásokhoz az emberek máshogy – otthon, intézményekben, üzletekben, más szolgáltató helyeken is – hozzáférhetnek, talán nem minden esetben olyan közel (persze az otthoni hozzáférésnél nincs közelebb, de az nem minden esetben lehetséges, kifizetődő). A Teleház 2.0-tól kezdve azonban (a fenti fázisokhoz akár ezt a fajta növekvő számozást is hozzárendelhetjük éppenséggel) már nem a hozzáférés ténye a lényeg. Hanem mi? Vegyük sorra!

- **KÖZÖSSÉGI HELY** – A legalapvetőbb és legállandóbb jellemzője az intézménynek, ami nem csak a nyilvánosság (PIAP!) követelményét elégíti ki. A betérő látogatók joggal magukénak is érezhetik a helyet, amely a szociológiából ismert „harmadik helyként”³² viselkedik a családi és a munkahelyi „otthon” mellett kielégítve, erősítve a „valahová tartozás” szükségletét.

³¹ Már csak azért sem, mert például egy, korábban említett kitűnő forrásmunkában (a Lechner Tudásközpont Smart city példatárában), amely címében az okos (smart) fogalmat használja az okos és az intelligens kifejezések előfordulási gyakorisága 153:196. Tehát maga az „okos vonal” is legalább annyira fontosnak tartja az „intelligens összetevőt”, mint a digitális átalakulás technológiai elemét.

³² A klubokat, alkalmasan kialakított kávézókat, parkokat kezdték először „harmadik helyként” (third place/space), illetve „harmadik otthonként” emlegetni és ilyennek tekinteni, mint a szabadidő kellemes eltöltésének viszonylag állandó, rendszeresen használt komfortos, hangulatos helyszínét. Lásd részletesebben: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_place

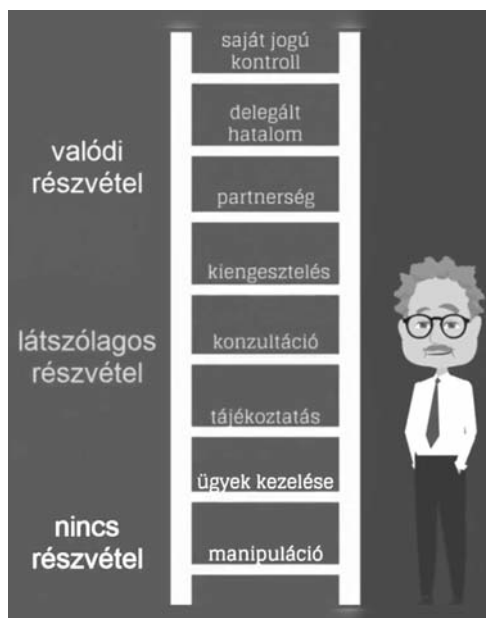
- **KÖZÖSSÉGI RÉSZVÉTEL** – A működésben, szolgáltatásban meghatározó a helyi közösség közreműködése, ami teljes mértékben, összhangban van a közösségi társadalom és gazdaság kibontakozása, fenntartása és erősödése követelménynek, illetve folyamatainak (lásd a közösségi részvétellel kapcsolatos alábbi listát, amelyen létező közösségi megoldások sorát nevezzük meg). A közösségi szolgáltatások létrehozásában és működtetésében a digitális technológiák különösen fontos szerepet játszanak, amivel az úgynevezett közösségi informatika³³ foglalkozik módszeresen.

Közösségi ...

- o bank, finanszírozás (mikro hitel, crowdsourcing)
- o betegellátás (például pszichiátriai)
- o coaching és training rendszer
- o energia rendszer
- o építészet, értékőrzés
- o foglalkoztatás
- o föld, kertek, vásárlóközösség
- o főiskola, iskola, óvoda, bölcsőde
- o gazdaságtan megoldásai általában
- o hulladékhasznosítás
- o internet, wifi (teleház)
- o iroda (coworking)
- o játszóház, klubok
- o kávézó
- o komplex felzárkóztatás (mélyszegénység, roma)
- o komposztálási rendszer
- o könyvtár
- o környezetvédelem
- o közlekedés (telekocsi, taxi)
- o közterület-felügyelet (jarokelo.hu)
- o kutatás
- o marketing
- o média (újság, rádió, tv, újságírás, online szolgáltatás)
- o minőségbiztosítás
- o műalkotások, falfestés
- o műhely (például bicikli, építkezés)
- o önszervező csoport (rendszer)
- o pénz, szívességbank
- o piac, cserebere
- o rendészet, rendőr, figyelőszolgálat

³³ A közösségi informatika (community informatics) a közösségi lét és az infokommunikációs technológia elméleti és gyakorlati összefüggéseivel foglalkozik, egyetemi tanszéke, tudományos kutatóhelyei vannak. Michael Gurstein – a magyarországi viszonyokat jól ismerő tudós az alapítója és főszerkesztője a témával foglalkozó – azonos című – szakfolyóiratnak (<http://ci-journal.net/index.php/ciej>).

- o szekrény (élelmiszeradakozás)
- o színház
- o szociális ellátás, csoportmunka
- o szótár, enciklopédia
- o (alapú) tanulás
- o tanácsadás
- o tervezés, fejlesztés
- o térkép, térképezés
- o tudástárak (helyi)
- o ügysegédlet
- o vállalkozás, gazdaság, mezőgazdaság
- o városüzemeltetés (bejelentések és kezelésük)
- o vásárlás
- o vendéglátó
- o virtuális terek (3D)
- o ... (folytatódik a közösségek szükségletei és találékonysága függvényében!)

- **KÖZÖSSÉGI KONTROLL** – Jellemzően a közösségi részvétel Arnstein létrája³⁴ (lásd a képet) szerinti legmagasabb szintjét valósítja meg a megoldás, amikor az intézmény helyi civil irányítás alatt működik³⁵ és szerepet vállal a helyi közigazgatás társadalmi kontrolljában, kiegészítve a hétköznapi demokrácia működtetését támogató, arra alkalmas szolgáltatásokkal (lásd az előző jellemzőt), mint például a helyi (kisközösségi) nyilvánosságot biztosító média működtetése.
- **KÖZÖSSÉGI CÉLOK** – S végül, de korántsem utolsósorban az intézmény lényei jellemzője, hogy szolgáltatásai meghatározó mértékben közösségi szükségleteket elégítenek ki. Megoldanak, kiegészítenek közfeladatokat (például kultúra, oktatás, egészségügy, szociális ellátás stb.), s működésükkel szervezik, fejlesztik, erősítik magát a közösséget, a helyi társadalmi tőkét, aminél fontosabb, magasabb célja nincs a helyi társadalomnak és gazdaságnak. A gazdaságszociológiából tudjuk, hogy a társadalmi tőke – az alapjait képező bizalom, együttműködés, szervezethezesség – nagyon fontos gazdasági erőforrás.³⁶

³⁴ A kép a témával foglalkozó oktató videóból származik (Gáspár Mátyás, A közigazgatás társadalmisítása, 2016., megtekinthető: <https://popedu.hu/#!/sempage/14/view>, a videó elkészítésének alapjául szolgáló háttéranyag szintén hozzáférhető:

https://popedu.hu/api/static/seminar_pages/14/A%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1s%20t%C3%A1rsadalmis%C3%ADt%C3%A1sa.pdf)

³⁵ Az irányítási alternatívákról részletesebben lásd Gáspár (2004: 113-119)

³⁶ A téma klasszikusai: Fukuyama, Coleman, Amartya Sen. Molnár Szilárd (2003) vizsgálta a társadalmi tőke és az információs társadalom összefüggéseit és ezen belül a közösségi hozzáférés, nevesítve a teleházak és fontos láncszemként az IT-mentorok szerepét. További érdekes cikkek a témában: http://eszmelet.hu/molnar_szilard-a-magyar-informacios-tarsadalom-fejlolese-a-t/, http://www.infonia.hu/infotars/arch_2006_2.html, <http://www.szociologia.hu/dynamic/070304albert.pdf>

A digitális jövő és a közösség – helyi, települési, szomszédsági – összekapcsolódása messze túlmutat a közösségi hozzáférés témakörén. A Lechner Tudásközpont egyik legújabb kiadványában összegyűjtött számos jó gyakorlatot az okos/intelligens város/települési témakörben. A kötettel végzett tartalomelemzésünk a fentebbi „okos vs. intelligens” kérdéshez azt teszi hozzá, hogy a leírásokban a két fogalom 153:196 nagyságrendileg azonos arányban fordul elő kicsit elbillenve az utóbbi javára. Ami az aktuális – közösségi, társadalmi, emberi – elemet illeti a maga 164 említési gyakoriságával, a technológiával azonos súllyal jelenik meg a szövegekben. Ha az ember, társadalom fogalmakat is bevesszük ebbe a körbe, akkor az említési gyakoriság együttesen 230, messze igazolja az „emberi oldal” elsődlegességét a gyakorlati alkalmazásban. A mobil (103), technológia (88), digitális (72), internet (46) fogalmak használata jól tükrözi azoknak, az emberi szükségletek kielégítésében eszközként való megjelenésének „egészséges” értelmezését.

Az új helyzetben ...

...szükség van-e közösségi hozzáférésre?³⁷ A születéskor még egyes vezető informatikai szakemberek is azt jóstolták, hogy 10 év alatt lecseng ez a „műfaj”, nem lesz szükség erre a fajta rásegítésre. Az iskolából kijövő generációnak ez már nem lesz lényeges, s mindenki, aki úgy látja, hogy fontos, bekapcsolódik. A teleházasok nem így látták a jövőt, stratégiáikban ennél messzebb tekintettek, és igazuk lett. Küldetésük logikája, az újabb és újabb szerepek ezt visszaigazolják. A legújabb kihívás,³⁸ a digitális transzformáció egyszerre lehetőségeket kínáló és fenyegető természete már önmagában is sugallja, hogy egyéni, közösségi és társadalmi szintű válaszokra is szükség van. Míg a változások természetéről, várható hatásairól elég sok szó esik, kevesebb figyelmet kap a kérdés, vajon mit vár el az új helyzet az egyes emberektől, szervezetektől, a közösségektől és az egész társadalomtól.

Márpedig, a digitális jövő befogadásának képessége – kompetenciája! – lesz a kulcsa annak, hogy a lehető legnagyobb haszonnal és a legkevesebb problémával járjon a „digitális áttérés” mindenki számára. Ha például igaz, hogy 2030-ra a jelenlegi szakmák felére már nem lesz szükség, és helyettük ma még nem vagy alig ismert foglalkozások lépnek, akkor a mai szülőknél, egyes intézményeknek, szakmai közösségeknek és a társadalom egészének fel kell készülnie az egyesek számára tragikus, mások számára invenciózus változásra. Lehetséges ez közösségi válaszok nélkül? Előtte azonban egy közbenső kérdés: vajon a közösségi hozzáférés teleházas formája túlélheti-e „csipkerózsika álmát”, alkalmas lehet-e az újjászületésre és a kibontakozó új szerepre a digitális transzformációban?

A „hungarikum” címszó alatt bemutattuk a hőskorban elért sikerek legfőbb összetevőit. Most tekintsük át, hogy az ezek között már megjelent, vagy a jövőben fontossá váló és kibontakoztatható kompetenciák közül melyek tehetik különösen alkalmassá az újjászülető teleház mozgalmat az új küldetésre. A „túlélés technikájának”, az új kihívásra való alkalmasság fő elemei:

³⁷ A kérdés „akkori” felvetése és megválaszolása: Gáspár Mátyás, Teleházak Magyarországon, 6.9.4.-5. fejezetrészekben, 12 tételben: <http://regi.hte.hu/data/upload/File/online/THIS/6.pdf>

³⁸ A technológiai kihívás tartalmi bemutatására itt nem térünk ki, mert az eléggé hangsúlyosan megjelenik a tudományban, a szakmákban és a köztudatban is. Az Új Magyar Közigazgatás – az előké-születek szerint – ennek a témának szenteli 2017. márciusi számát az közigazgatást érintően.

- **KÖZÖSSÉGI EGYÜTTMŰKÖDÉS** – A fentebb több oldalról bemutatott közösségi jelleg lehetővé teszi a nélkülözhetetlen „közösségi választ” szomszédsági és települési szinten. Erre sok szempontból szükség van, de leginkább azért, mert az újdonságok csak egy kritikus (piaci) tömegben, egyes esetekben felhasználói, szolgáltatói közösségekben működnek, amelyeket meg kell szervezni, hogy akcióképesek legyenek.
- **KÖZÖSSÉGI INTELLIGENCIA** – A fejlődést követő technológia (eszközök, alkalmazások, szolgáltatások és tudás) intelligens végponttá teszi az intézményt, amelyen keresztül a közösséget (akár a legkisebbet is), mint egészet kapcsolja be a digitális világba, teszi láthatóvá. Megfordítva, így – a közösségi intelligencia részese-ként – azok is – személyek és szervezetek – részeivé válnak a digitális jövőnek, akik önmaguk, egyénileg erre nem volnának képesek.
- **„TÖBB LÁBON ÁLLÁS”** – A fentebb szintén bemutatott szektorköziség, ágazat-köziség, az ezt megvalósító úgynevezett hibrid szervezet még a legkisebb léptékben is lehetővé teszi a hatékony és gazdaságos működést, ami hagyományos munkameg-osztást követő, „egytermékű” szolgáltatási rendszerek, intézmények esetében mé-rtgazdaságossági okok miatt nem lehetséges. Ez gyakorlatilag mind a három szektorra igaz, ezért lehet a teleház valamennyi számára univerzális partner.
- **VISZONY A POLITIKÁHOZ** – Magától értetődő – de nem árt hangsúlyozni – a tényt, hogy a közösségi hozzáférés intézményei, hálózata nem része a politikai rend-szernek. Ez korábbi és jelenlegi működésére is igaz. Figyelmének középpontjában elsődlegesen a közösség szükségletei állnak. Közfeladat átvállalásán, közfelelősség gyakorlása által kétségtelenül kötődik a közigazgatáshoz (erről alább részletesebben szólnunk) és annak politikai természetéhez, s civil szervezeti kapcsolatrendszere által van bizonyos mértékű társadalmi kontroll szerepe is. Leginkább „a közösség lelkiis-mereteként” lehetne leírni a mindenkori politikához való viszonyát a valós szükség-letekre, problémákra és kérdésekre összpontosítva a figyelmét.
- **A VÁLTOZÁS ÁGENSEI** – A korábban említett kultúrateremtés, innovativitás, kö-zösségfejlesztés, s az ezeket kiegészítő, a fejlődést követő közösségi intelligencia a változás „kisléptékű ügynökeivé”, motorjaivá, segítőivé avatják a modern közösségi hozzáférési helyeket. A fejlesztési projektek menedzselésében – amelyeknek mindig is része volt a változásmenedzsmen – a teleházak kezdettől fogva jók voltak, s ez a kompetenciájuk megvan ma is, vihetik tovább, hálózatban még jobban felerősíthetik.
- **TELEHÁZAS SZEMÉLYISÉGEK** – Korábban érintettük a teleházak kultúrater-remtő szándékát és képességét. Ez nagymértékben a teleházas személyiségeken múlik, akik legjobbjai – „ősteleházások” – még megvannak, nagy részben aktívak, s nem kevesen közülük elismert közéleti személyiségekké váltak (például polgármes-terek, intézmények vezetői, minisztériumok szakemberei). Nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy egy sajátos – itt már kellően körbejárt tartalmú – szellemiség és egy-ben szakma (lásd ennek elemeiként: IT-mentor, ügysegéd, közösségfejlesztés) kép-viselői. Ők lehetnek a teleház mozgalom megújulásának képviselői, szószólói, amint arra az „összeesküvés” c. fejezetrésben utaltunk.

Lehet-e a fentiek végiggondolása után kétségünk a felől, hogy a jelenleg még – eredeti szellemben! – működő mintegy 200 teleház a digitális transzformáció kihívására vála-szolva újra mozgalommá szerveződik: „Csipkerózsika felébred álmából”?

Teleházak és önkormányzatok

A teleházak működésének a kezdetektől fogva jellemzője a tudatos vagy látens közfeladat átvállalás. Utóbbi azt jelenti, hogy a helyi és központi közigazgatásban még nem tudatosított közfeladatok (például digitális írástudás, ügysegédlet, közérdekű tájékoztatás) először a teleházakban jelentek meg, még mielőtt azok helyileg és országosan a költségvetésből támogatott feladatokká váltak volna. Erre a szoros kapcsolatra tekintettel érdemes kitérni a teleházak és az önkormányzatok kapcsolatának múltbeli és jövőbeni helyzetére, lehetőségeire.

Kezdetben az önkormányzatok azt tapasztalták, hogy tőlük független szervezetek olyan új lehetőségeket hoznak a településre, ami fontos és intézmények hiányában, illetve azok „szegénysége” okán (például iskola, könyvtár, művelődési ház) a közigazgatás más módon ezt biztosítani nem tudja. Ahol a teleházak jelentőségét felismerték, ott az önkormányzatok segítették ezeket a kezdeményezéseket, máshol nem foglalkoztak vele, de akadtak nem kis számban olyan helyek is, ahol politikai és/vagy szakmai konkurencia, esetenként „kenyérfeltés” kísérte a működésüket.

Változott a helyzet, amikor néhány éves működés után – ez a 90-es évek vége – a központi közigazgatás felismerte a közösségi hozzáférés fontosságát, több minisztérium párhuzamosan támogatni kezdte a mozgalmat (például szociális, oktatási, közművelődési, foglalkoztatási, mezőgazdasági területeken). Az önkormányzatok számára ez egyfajta „jeladás” volt, hogy ez olyasvalami, amit helyes támogatni. Számos teleházas pályázatban a civil háttér mellett feltételként szerepelt az önkormányzattal való együttműködési megállapodást is (például a helyszín biztosítása érdekében).

Ki is alakult – számos egyéb alternatíva mellett – egy meglehetősen általános hibrid szervezeti modell, melyben az eszközök tulajdonosa és a fő felelős a civil szervezet, az üzemeltető magán vállalkozás és a helyszínt egy befogadó közintézmény vagy az önkormányzat által átadott épület biztosítja. Ilyen volt például induláskor az első, ma is működő Csákberényi Teleház szervezeti megoldása. A könyvtár, az iskola, a művelődési ház, a civilház, de még a hivatal is helyszíne volt, lehetett a teleháznak. Más struktúrákban magánház, posta, vasútállomás, presszó, számítástechnikai bolt is szolgált közösségi hozzáférés biztosításának helyszínéül. Ilyen esetekben nem volt ritka az anyagi vagy természetbeni (például technika) önkormányzati támogatás, illetve közfeladatok megrendelése (például oktatás az iskola számára). A korábbi időszakról összességében elmondható, hogy *a közösségi hozzáférés részben vagy egészében a helyi közszolgáltatási rendszer részeként működött.*

Jogosan vetődik fel a kérdés, hogy az újjáéledés esetén egy ilyen múlttal – közérdekűség, közszolgáltatási tapasztalat – mi várható a jövőben? A válasz a digitális jövő kihívásának természetén túl, nagymértékben függ *az önkormányzatok jövőben várható átalakulásától*, helyzetéről és a digitális transzformációban vállalt felelősségétől, abban betöltött jövőbeni szerepétől. A települési önkormányzatiság kívánatos elmozdulásának iránya: az igazgatási jellegtől a közszolgáltatások szervezésén át a közösségi öngazgatásig, ezen belül a kifejezett jogszabály által előírt tevékenyégtől a nyitott, általános felhatalmazáson és a társadalmi közfelelősség vállalásán alapuló feladatellátásig. Ennek jogi keretei lényegében már jelenleg is adóttak. A jó helyi önkormányzás fő működési területei – fel fogásunk szerint – a következők egyben érintőlegesen utalva egyes digitális transzformációs összefüggésekre:

- **TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS** – Intelligens integrált településfejlesztési stratégiák kidolgozása (például okos térképek támogatásával)³⁹ alkalmazása a helyi közösség interaktív bevonásával, térségi együttműködésben, a megvalósulás folyamatos követése különös figyelemmel a digitális jövő lehetőségeire minden egyes fejlesztési döntésben.
- **TELEPÜLÉSÜZEMELTETÉS** – A nagyobb üzemeltetési rendszerek részeként, vagy saját megoldások szervezésével, fenntartásával, kontrolljával, valamint az igénybe vevők bevonásával, ahol ez lehetséges és ésszerű közösségi közreműködéssel, a fenntarthatóság és korszerű megoldások igénylésével és alkalmazásával. A digitális transzformációt általában a szakcégek hajtják végre ezen a területen, amiben az önkormányzat igényt támastó (például energia megtakarítás, fenntarthatóság), partner, segítő (például pályázatokban, ügyfélkapcsolatokban) szerepet játszik.
- **GAZDASÁGFEJLESZTÉS** – A különös figyelemmel a helyi értékek – lehető legszélesebb értelmezésben – hasznosulására, a fenntarthatóság követelményeire, ilyen irányú befektetések módszeres ösztönzése, vonzása, a társadalmi vállalkozások, a közösségi és a digitális, illetve virtuális gazdaság lehetőségeinek kihasználása. Magától értetődő a helyi gazdaság szereplőivel való együttműködés, amelyeket ösztönözni lehet a korszerű technológiai megoldások nagy részben együttműködésen alapuló alkalmazásában (például helyi, kistérségi partnerség, közös online felületek, szakképzési programok).
- **TÁRSADALOMFEJLESZTÉS** – A társadalom, a helyi közösség „élő szövetének” erősítése, szervezettségi szintjének növelése (helyi társadalmi tőke!), alkalmassá tétel a szükségletek közösségi kielégítésére, ahol és amiben ez ésszerű, valamint a közigazgatásban való demokratikus részvételre, a digitális közösségi média széles körű felhasználásával. Ezen a területen különösen fontosak a digitális jövő befogadását célzó, támogató közösségi programok (például ismeretterjesztés, képzések, szakkörök, kísérletek, tanulás, tehetségkutatás, a közösségfejlesztést támogató alkalmazások).
- **KÖZSZOLGÁLTATÁS-SZERVEZÉS** – A helyi közzolgáltatások valós igényekhez és a digitális transzformáció kihívásához igazítása, igénybe vevői kontrollja, a közösségi közzolgáltatások rendszerének kiteljesítése mindenütt, ahol ez ésszerű, szükség szerint az államilag szervezett közzolgáltatások kiegészítése különös figyelemmel a térségi együttműködésre. Nem minden önkormányzat képes önálló közzolgáltatásfejlesztésre, illetve korszerűsítésre, ezért figyelni kell a kibontakozó lehetőségeket és ahol és amint lehetséges érdemes bekapcsolódni már működő megoldásokat alkalmazó körökbe, rendszerekbe.
- **KÖZHATALMI FELADATELLÁTÁS** – A megmaradó mindenkori állami/közhatalmi – hatósági, állami közzolgáltatási, belső igazgatási – feladatok ellátásában a magas szintű szervezettségi színvonal fenntartása különös tekintettel az elektronikus ügyintézési és a belső igazgatási és kommunikációs rendszerek magas szintű – hatékony, gazdaságos – működtetésére. Az ehhez és más feladatokhoz kapcsolódó ügyfélkapcsolatot célszerű egy viszonylag önálló, integrált, „szakmástított” működési területként szervezni (lásd alább).

³⁹ Az okos/intelligens térkép (smart/intelligent maps) folyamatosan követi a benne szereplő, hozzá kapcsolt adatok változását és igény szerint jelzi a helyhez kötött információkat (természetesen okos telefon applikációkon keresztül is). Egy igen gyakorlatias ehhez kapcsolódó projekt a London's Global University-n: <http://www.ucl.ac.uk/excites>

- A KÖZIGAZGATÁS RECEPCIÓSA – A közigazgatási közönségszolgálatban⁴⁰ egyes önkormányzatok – nem kis mértékben épp a teleházak ügysegédi működése révén – már jelenleg is különleges – „első találkozási pont” – szerepet töltenek be, amely – a központi szolgáltató közigazgatási program szellemében és folytatásaként⁴¹ – kiszélesíthető korszerű technológiák támogatásával, hogy a legközelebbi polgármesteri hivatal, annak ügysegédi pontján keresztül az állammal minden ügyintézés kezdeményezhető legyen.

Az önkormányzati átalakulás folyamatának fenti körvonalazásában könnyű észrevenni – az utalások ezt segítik – a digitális transzformáció megkerülhetetlen jelenlétét. Ennél kicsit áttételesebb, de nem nehéz felfedezni a közösségi hozzáférés szükségszerűségét és lehetőségeit. Erről a továbbiakban bővebben szólunk.

Hálózati válasz

A teleház mozgalom lehetséges „ébredése”, újjászületése összekapcsolódhat egy már – a tanulmány elején említett konferenciával⁴² – felerősödött, majd a Digitális Jövő Települési Hálózat (DJTH) szervezésével formát is öltő folyamattal. A kezdeményezést Budaörs város és Alsómocsolád község indította el egy kifejezetten ezt célzó megállapodással.⁴³ A hálózathoz minden – szervezet, személy – csatlakozhat, ha valamilyen „kézzelfogható” módon társadalmi felelősséget vállal a települések digitális jövőjéért. A csatlakozás folyamatos, közel azonos arányban jelentkeznek a települések és szervezeteik, valamint a technológiaszállítók és szolgáltatók. Olyan „nagyok” is bekapcsolódtak a kezdeményezésbe, mint például a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége és az Invitel Zrt, illetve technológia szolgáltatója, az Invitech Solutions, a távközlési piac második legnagyobb szereplője.

A felelősségvállalás ebben az összefüggésben részben azt jelenti, hogy minden csatlakozó nyilvánosan deklarálja (stratégiák, programok, egyéb), mit tesz a digitális jövő települési szinten is megjelenő befogadása érdekében. Másrészt pedig konkrét cselekvéssel (projekt, szolgáltatás, kísérletek, egyéb) támasztja alá elvi elköteleződését. Fontos eleme a bekapcsolódásnak annak vállalása is, hogy a résztvevők minden lehetséges módon megosztják tapasztalataikat, elősegítik a jó megoldások áramlását, átadását. A DJTH konkrét céljai a következőkben foglalhatók össze:

- FEJLESZTÉSEK – A fejlesztők, kísérletezők segítése, helyzetének erősítése áltál, hogy eredményeikre, tapasztalataikra az egész hálózat igényt tart, így azok nem egye-

⁴⁰ Bővebben lásd: Gáspár Mátyás: Közigazgatási közönségszolgálat (E-Government Alapítvány a Közigazgatás Modernizációjáért, Budapest, 2007). és A korszerű ügyfélszolgálati rendszerek szervezése és működtetése (Magyar Közigazgatási Intézet, 2007. Elektronikus formában elérhető:

http://www.kszk.gov.hu/data/cms29355/3_KORSZERU_B_modul_tankonyv.pdf

⁴¹ Ennek egyik gyakorlati eleme a Kormányablak Program, amelynek kiterjesztése lehetne a közigazgatási közönségszolgálat „az önkormányzat, mint a közigazgatás recepciósa” koncepciójának megvalósítása, kiteljesítése.

⁴² A 2016. évi konferencia teljes videó anyaga:

https://www.youtube.com/playlist?list=PLbhGcV4hTBv9sShlrsmJL51EetT_zKob

⁴³ A kezdeményezés eseményeit itt lehet követni:

<https://www.facebook.com/groups/1285091431558411/>

diek lesznek, jelentőségük megnövekszik mind a fejlesztők, mind pedig az üzleti partnerek számára.

- **MUNKAMEGOSZTÁS** – A gyakorlati fejlesztési munkamegosztás annak érdekében, hogy adott projektek számára a lehető legjobb feltételeket lehessen biztosítani (például már meglévő tapasztalatok hasznosítása) és különböző projektek párhuzamosan haladhassanak.
- **FELZÁRKÓZÁS** – A sikeres megoldások gyors elterjedése, átvétele azon – különösen a kisebb és hátrányosabb helyzetű – települések számára is könnyebbé válik, amelyek saját erőből nem képesek úttörő fejlesztésekre, nincs ehhez kellő apparátusuk vagy felkészültségük.
- **ÉRVÉNYESÜLÉS** – A hálózat lehetővé teszi, hogy akár a legkisebb település is valamely területen arra alkalmas szolgáltatási rendszer keretében az egész hálózat kiszolgálója legyen, sajátos értékeit ilyen módon hasznosítsa, akár csak kisebb – de számára jelentős – hozzáadott értékkel gazdagítsa a települési közösséget.⁴⁴

A digitális jövő hálózat települései és szolgáltatói számára céljaik megvalósításában a közösségi hozzáférés magyar modelljének és mozgalmának újjáélesztése, e folyamat segítése és ösztönzése kulcskérdés, a megoldások sorát kínálja. Rövid időn belül újjászervezhető, s ami különösen fontos, szellemi és kulturális öröksége kiterjeszhető az közösségi hozzáférés teljes intézményrendszerére. Ez az „ébredés” azonban egy új világot talál új küldetéssel.

Az „új teleház” jövőképe

A gazdaság, a társadalom és a közigazgatás digitális transzformációja együttesen határozza meg a közösségi hozzáférés új küldetését. Egyes településeken és területeken ez már jelenleg is aktuális, s fokozatosan – hálózati rásegítéssel bizonyosan – kiterjedhet bármely, valamennyi településre, szomszédságra. A közösségi hozzáférés vízióját a következő küldetés elemeken keresztül képzelhetjük el és ragadhatjuk meg konkrét tevékenységekben és szolgáltatásokban. A teleházak szerepe a digitális transzformációban egyéb hagyományos funkciói mellett, azok kiegészítéseként úgy írható le, mint a DIGITÁLIS

- **KAPCSOLATOK HÁZA** – A már jól ismert elektronikus kapcsolatokat kiegészítik az új technológiai lehetőségek (például telepresence),⁴⁵ helyi kommunikációs hálózat, virtuális térbeli kapcsolatok szervezése (például virtuális ügyfélszolgálatok elérése),⁴⁶ működtetése, (ilyen lehet a virtuális valóságban működő teleház, amelynek távoli látogatói lehetnek), s nem csak az embereket, hanem az internetre kapcsolt dolgokat is összekötvé.

⁴⁴ Ilyen példa lehet számos „kisóriás” település kiemelkedő teljesítménye, mint például Told (Igazgyöngy Alapítvány), Cserdi (roma felzárkóztatás, mezőgazdasági termelés), Alsómocsolád (számos kezdeményezés és sikeres településmenedzsment). Kibontakozóban van a „kisóriás” (Small Giant) világmozgalom, amely lehetővé teszi a méretében kicsi, de valamiben nagy szervezetek (vállalkozás, intézmény, közösség) érvényesülését, amiben meghatározó a hálózat aktív támogatása, lásd például <https://www.smallgiants.org/>.

⁴⁵ Olyan távkapcsolat, amelynél az ember úgy érzi, hogy a partner valóban jelen van, ami a kapcsolati szolgáltatásokat egy jelenleginél (pl. Skype) minőségileg és egyéb szempontok szerint (pl. személy felismerése a rendszer által) jóval magasabb szintre emeli. Lásd: <https://en.wikipedia.org/wiki/Telepresence>

- **KISKÖZÖSSÉGI MÉDIA HÁZA** – A helyi újsággal már korán elkezdődött kisközösségi média egyre intelligensebb, integráltabb formái is megjelennek, a média és a szolgáltatások (lásd alább), valamint a kereskedelem összekapcsolódnak, ami által a helyi média-szolgáltatás fenntarthatósága megnövekszik.
- **SZOLGÁLTATÓHÁZ** – A helyi hálózati szolgáltatások (helyi piac, keres-kínál) mellett meghatározóvá válik az intelligens végpont és helyi szervező (például az online tanácsadás, ügyintézés vagy a virtuális mozi klub helyi szervezése), kiszolgáló szerepkör, amely biztonságossá teszi a bekapcsolódást a tágabb kereskedelmi és szolgáltató hálózatokba mindhárom szektor – köz-, üzleti és civil – számára.
- **TUDÁS- és OKTATÓHÁZ** – A kibontakozó tudásmenedzsment rendszerek aktív részeseként, tagjaként él tovább ez a már hagyományosnak tekinthető funkció újraértelmezve, kiegészítve a könyvtár szerepét, kiterjesztve a digitálisan elérhető tudás minden formájára (könyv, dokumentum, film, múzeumok, szakkörök, képzések, távoktatás).
- **JÁTEKHÁZ** – Az egyéni és közösségi szórakoztatás új eszközei (például virtuális valóság rendszer játékvilága) és programjai elérhetők, amelyekben a játékos akár játékfejlesztő szerepben is működhet (például helyi vonatkozású virtuális kalandjátékok létrehozása), s a játék egyre jobban összekapcsolódik más szolgáltatásokkal (például oktatás, turizmus).
- **ALKOTÓHÁZ** – A digitális technológia által kínált, támogatott művészi alkotási lehetőségek (fotó, film, 2D és 3D animáció, 3D nyomtatás) eszközrendszeréhez és tudásanyagához való hozzáférés a helyi művészek számára tárhatja mind szélesebbre a „digitális teleház” és a távolabb lévő alkotóműhelyek kapuit, közösségekhez való kapcsolódás lehetőségét.
- **KÖZÖSSÉGI INNOVÁCIÓS MŰHELY** – A világszerte egyre szélesebb körben elterjedő és itthon is megjelent úgynevezett „MakerSpace”-k, „Innovation Hub”-ok, „LivingLab”-ok újabban „MakerSchool”-ok⁴⁷ a digitális technológiák és hagyományos eszközök, szerszámok sorát teszik elérhetővé tudással és képzési programokkal a felfedezés, újítás számára minden generációnak.
- **INKUBÁTORHÁZ** – Magától értetődő, hogy a tanulás- és alkotási vágy, a tehetség alkalmas helyi és hálózati rásegítéssel elvezethet „forgalomképes” megoldásokhoz, szolgáltatásokhoz, vállalkozásokhoz, de akár kisebb-nagyobb jelentőségű felfedezésekhez, „kisóriások” születéséhez is. Ilyen lehetőségeket kínál például a robotika, az automatizálás, a programozás, webfejlesztés, virtuális valóság technológia.

Amint láthatjuk, a vizionált új teleház működési területei nem választhatók el élesen. Ez részben magától értetődő a közös technológiai eszközrendszer miatt, de jelentős összekapcsolódások vannak a tevékenységek között is (például játék – ismeretszerzés – tanulás – alkotás – innováció – vállalkozás – szolgáltatás – hálózat). Ezeket az összefüggéseket tudatosan kell kezelni, messzemenően ki kell használni a közösségi hozzáférés új intézményrendszerének kiépítése során, amiben az újraébredő teleház mozgalomnak a jövőben kulcsszerepe lehet. Csipkerózsika, ébredj! Dolgod van ...

⁴⁶ Gáspár Máttyás, 3D-s virtuális közigazgatási közönségsszolgálat, Jegyző és Közigazgatás, 2013. 01. 30. <http://www.jegyzo.hu/index.php?oldal=egycikk&id=2349>

⁴⁷ A kifejezések nyomán bőséggel találunk jobbnál jobb példákat szerte a világban és jó néhányat Magyarországon is.

3. ábra:

MakerSchool a Budaörsi
Telekuckóban a Digitális
Jövő Program részeként

A kép forrása:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1271523209595249&set=p.1271523209595249&ctype=3&theater>

Irodalom

- Arifoglu, Ali, Gülgün Afacan and Erkan Er, An Analysis of Public Internet Access Points (PIAPs). *The Journal Of Community Informatics*, Vol. 9 (2012) issue 1.
<http://ci-journal.net/index.php/ciej/article/view/561/978>
- „Átjáró”, *Nemzeti Teleház Stratégia és Program*, 2000-2006., 2000, Teleház Kht.
- Bakonyi Péter, „Az internetjelenség és Magyarország”, *Természet Világa*, 131. évf. (2000), 2. külön-szám, <http://www.termeszetvilaga.hu/kulonsz/k002/internet.html>
- Gáspár Mátyás, *Teleházország*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2004
- Molnár Szilárd, „Társadalmi tőke és információs társadalom. Egyedül kuglizni, egyedül szörfözni?”, *Szociológiai Szemle*, 13. évf. (2003) 3. szám, 112-121. old.
<http://www.szociologia.hu/dynamic/0303molnar.pdf>
- ITU, *Universal Service Fund and Digital Inclusion for all*, 2015. http://www.itu.int/en/ITU-D/Regulatory-Market/Documents/USF_final-en.pdf
- UPU (Universal Postal Union), *Measuring postal e-services development. A global perspective*, 2015. http://www.upu.int/uploads/tx_sbdownloader/studyPostalEservicesEn.pdf
- Európai Parlament és Tanács 002/22/EK Irányelve
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002L0022:20091219:HU:PDF>
- Verebics János, *Az internet-szolgáltatók hírközlési jogi jogállásának újraszabályozásához*
<http://www.iszt.hu/iszt/docs/tanulm-vereb-hkt.pdf>

Gáspár Mátyás – a Nemzeti Közszoigálati Egyetem címzetes docense – 40 éves szakmai múlttal foglalkozik közigazgatás-szervezéssel párhuzamosan az elmélet, a módszertan és a gyakorlat szintjén, mint tanácsadó, fejlesztő, kutató és oktató. Nevéhez helyi és országos szintű programok és publikációk kapcsolódnak többek között a tanácsok önkormányzattá szervezése, a közigazgatási informatika, a digitális esélyegyenlőség (IT mentor), a közösségi hozzáférés országos hálózata (teleházak), a közigazgatási ügyfélszolgálat és ügysegédlet területén. Legújabb kutatási és fejlesztési területe a közszféra társadalmi felelősségvállalása, az önkormányzatok átalakulása, valamint a közigazgatás szerepe a digitális jövő befogadásában.